

بررسی نوع دوستی در روابط روزمره اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن

سیروس احمدی

(تاریخ دریافت ۸۷/۳/۲۸، تاریخ پذیرش ۸۸/۱۲/۱۲)

چکیده: پژوهش حاضر به بررسی تمایل به نوع دوستی در روابط اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن در شهر یاسوج پرداخته و تلاش کرده است اولاً میزان تمایل به نوع دوستی را در بین شهروندان تعیین و سپس ارتباط آن را با همدلی، مسئولیت اجتماعی، تحلیل هزینه و پاداش و متغیرهای جمعیتی (سن، جنس، وضع تأهل، میزان تحصیلات و قومیت) بررسی نماید. روش به کار رفته در این پژوهش، روش پیمایشی است. جمعیت آماری کلیه افراد ۱۵-۶۵ ساله شهر یاسوج هستند که ۳۸۶ نفر به عنوان نمونه تعیین و با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی چند مرحله‌ای انتخاب شدند. ابزار تحقیق، پرسشنامه می باشد که جهت تعیین اعتبار آن از روش اعتبار سازه به کمک تکنیک تحلیل عاملی و جهت تعیین پایایی از شیوه هماهنگی درونی به روش آلفای کرونباخ استفاده شده است. نتایج پژوهش در راستای پاسخ به هدف اولیه پژوهش بیانگر آن هستند که میانگین نمره نوع دوستی از میانگین واقعی، به طور معناداری بیشتر است.

در راستای اهداف اختصاصی، نتایج پژوهش نشان می دهند همدلی تأثیری بر نوع دوستی ندارد اما مسئولیت اجتماعی و تحلیل هزینه-پاداش مادی تأثیر معناداری بر نوع دوستی دارند. ضمن آن که روابط بین ابعاد هر یک از متغیرها با متغیر وابسته نوع دوستی بیانگر تعاملات معنادار و پیچیده‌ای در بین آنهاست.
مفاهیم کلیدی: نوع دوستی، مسئولیت اجتماعی، همدلی، تحلیل هزینه و پاداش.

مقدمه

بسیاری از اندیشمندان معتقدند انسان، تنها به وسیله خودخواهی، تحریک می‌شود و اساساً به دنبال برآورده ساختن نیازها و امیال خود است (باتسون^۱، ۱۹۹۱). آگوست کنت^۲ نخستین بار مفهوم نوع‌دوستی را به کار برد و معتقد بود در هر انسانی دو نیرو یا انگیزه مجزا وجود دارد. یکی از آن‌ها معطوف به خود و در تعقیب منافع خود است که خودخواهی است و دیگری معطوف به دیگران و در جهت منفعت دیگران است که نوع‌دوستی است. از نظر کنت، نوع‌دوستی شالوده زندگی در جامعه است (اسکات و سگلو^۳، ۲۰۰۷: ۱۵). دورکیم در بررسی تجربی خودکشی، نشان داد که با افزایش انسجام اجتماعی، خودکشی نوع‌دوستانه افزایش می‌یابد که طی آن افراد، خود را قربانی منفعت دیگران می‌کنند (نقل از: ذکایی، ۱۳۸۰: ۸۰). از نظر دورکیم، نوع‌دوستی یک تزیین دلپذیر برای زندگی اجتماعی نیست بلکه برای همیشه، مبنای اساسی آن خواهد بود (پیلیاوین و چارنگ، ۱۹۹۱).

نوع‌دوستی اساساً یک ارزش والای اجتماعی و یک تکلیف اخلاقی اجتماعی است که تضعیف آن، می‌تواند منجر به اختلال رابطه‌ای در جامعه گردد. از نظر سی رایت میلز^۴ یکی از مسائل اجتماعی مهم جوامع امروزی، کاهش حسن نوع‌دوستی است (الول^۵، ۲۰۰۲: ۶۲) که به‌ویژه در جوامع شهری، کاملاً ملموس است (آرونسون^۶، ۲۰۰۲: ۳۹۸). به همین دلیل توجه به موضوع نوع‌دوستی و چگونگی تقویت آن در روابط اجتماعی بسیار مورد عنایت است.

شواهد بیانگر آن هستند که در ایران، به‌ویژه در سطح کلان، مانند وقوع زلزله و غیره، بسیاری از مردم مایل هستند به قربانیان کمک کنند. اما به نظر می‌رسد تمایل به نوع‌دوستی در سطوح خرد، مانند روابط روزمره اجتماعی، به‌خصوص در جامعه شهری، در حال کاهش است (محسنی، ۱۳۷۹: ۳۱۳؛ رفیع‌پور، ۱۳۷۷: ۹۶). براساس مستندات، ایران یکی از بالاترین نرخ‌های وقوع حوادث طبیعی و غیرطبیعی را در جهان داراست (صدیق سروستانی و عنبری، ۱۳۸۳: ۸۲) و این امر ضرورت بررسی نوع‌دوستی را در جامعه ایران آشکار می‌سازد. جامعه عشیره‌ای و سنتی یاسوج در طی چند دهه گذشته یکی از بالاترین نرخ‌های رشد شهرنشینی و در طی چند سال گذشته نسبت به جمعیتش یکی از بالاترین نرخ‌های مهاجرپذیری را تجربه کرده است. به‌علاوه متأثر از الگوی کلی کشور دارای نرخ بالای وقوع حوادث ناگهانی است که مستلزم

1. Batson

2. A. Comte

3. Scott & Seglow

4. C. W. Mills

5. Elwell

6. Aronson

نوع دوستی شهروندان است. با این تفصیل هدف کلی پژوهش حاضر این است که میزان تمایل به رفتار نوع دوستانه را در بین شهروندان بررسی و ارتباط آن را با برخی عوامل اجتماعی، آشکار نماید.

مبانی نظری

از دهه ۱۹۶۰ مسئله نوع دوستی در روابط اجتماعی، به عنوان موضوعی بین رشته‌ای، به طور گسترده مورد توجه قرار گرفت و در تبیین علل آن نظریات متعددی ارائه گردید. براساس نظریه یادگیری اجتماعی^۱، رفتار، محصول یادگیری‌های پیشین است. به تعبیر دیگر رفتار کنونی، متأثر از تقویت‌های گذشته است. در هر موقعیتی، شخص رفتارهای معینی را می‌آموزد که بر اثر تکرار ممکن است به صورت عادت در آید. وقتی شخص، دوباره در آن موقعیت قرار بگیرد سعی خواهد کرد همان رفتار عادت شده را تکرار کند (کریمی، ۱۳۸۱: ۳۷). از نگاه اندیشمندان نظریه یادگیری اجتماعی، نوع دوستی، ریشه در یادگیری گذشته دارد و فرایندهای پاداش - تنبیه و نیز مشاهده الگو بر بروز رفتار نوع دوستانه تأثیر می‌گذارند (لیسا، ۱۹۹۴: ۴۹۸).

لاتانه و دارلی^۲ (۱۹۷۰) در چارچوب نظریه تصمیم‌گیری^۳، بر فرایندهای پیچیده شناخت اجتماعی و تصمیم‌گیری، اشاره می‌کنند. به زعم لاتانه و دارلی، انسان در برابر هر موقعیتی، خود به خود واکنش نشان نمی‌دهد. اگر فردی با یک موقعیت اضطراری مواجه شود، مداخله یا عدم مداخله در طی یک فرآیند پنج مرحله‌ای شکل می‌گیرد.

-- درک موقعیت

-- تفسیر موقعیت به صورت کمک‌خواهی

-- بر عهده گرفتن مسئولیت

-- پیدا کردن راه کمک‌رسانی

-- تصمیم‌گیری برای مداخله

به اعتقاد لاتانه و دارلی، رفتار نوع دوستانه زمانی شکل می‌گیرد که فرد در مواجهه با حالت‌های اضطراری به تمام مراحل جواب مثبت بدهد. یعنی متوجه وضعیت خاص شده باشد، وضعیت را اضطراری تفسیر کرده باشد، مسئولیت را بر عهده گرفته باشد، راه

1. Social Learning Theory
3. Decision-Making Theory

2. B. Latane. J. Darley

کمک‌رسانی را بلد باشد و با محاسبه پیامدها، تصمیم به مداخله بگیرد (بارون و بایرون^۱، ۱۹۹۷: ۳۶۶)

باتسون در قالب نظریه همدلی^۲، که عمدتاً معطوف به تبیین ویژگی‌های مردمان نوع‌دوست است، نوع‌دوستی را برحسب توانایی و میزان همدلی تبیین می‌کند و معتقد است افرادی که در مواجهه با وضعیت‌های اضطراری، قادر باشند خود را به جای فرد قربانی یا نیازمند بگذارند، محتمل‌تر است اقدام به رفتار نوع‌دوستانه نمایند (دو^۳ و دیگران، ۱۹۹۰: ۲۸۸).

برخی اندیشمندان با تمرکز بر تأثیر موقعیت (اجتماعی) بر بروز رفتار نوع‌دوستانه، نوع‌دوستی را ناشی از ویژگی‌های محیطی و ساختار شهری می‌دانند. به عبارت دیگر با افزایش جمعیت و پیچیده‌تر شدن روابط اجتماعی، تمایل به انجام رفتارهای نوع‌دوستانه، کاهش می‌یابد. در اوایل قرن بیستم، جرج زیمل معتقد بود، در نتیجه سیطره اقتصاد پولی در شهرهای بزرگ، تماس‌های نزدیک و عاطفی با دیگران بسیار کم‌رنگ شده و خودمحوری، به هدف اساسی زندگی شهروندان تبدیل شده است (زیمل، ۱۳۷۲). رابرت پارک^۴ معتقد بود با رشد شهرها، روابط غیر مستقیم و ثانوی جایگزین روابط مستقیم و چهره به چهره می‌شود و تلاش برای تأمین منافع شخصی، رفتارهای احساسی و عاطفی را تضعیف می‌کند (صدیق سروسستانی، ۱۳۶۹: ۲۰۵). در دوران اخیر، میلگرام^۵ (۱۹۷۰) معتقد است، ساکنین شهرهای بزرگ، به دلیل کثرت، فشردگی، تراکم و ناهمگونی، به‌طور مرتب به‌وسیله محرک‌های بی‌شماری، بمباران می‌شوند. در نتیجه تلاش می‌کنند خودشان را از اضافه‌بار^۶ بیشتر، رها سازند. همین امر باعث می‌شود آنان نسبت به اطراف خود و گرفتاری‌های دیگران بی‌اعتنا شوند.

برخی نظریه‌پردازان در تبیین رفتارهای نوع‌دوستانه به نقش هنجارهای اجتماعی^۷ اشاره می‌کنند و معتقدند، رفتارهای نوع‌دوستانه، ریشه در میزان درونی‌سازی هنجارهای تقابلی^۸، انصاف^۹ و مسئولیت اجتماعی^{۱۰} دارد (مایرز^{۱۱}، ۱۹۹۰: ۴۵۲). آلوین گولدنر (۱۹۶۹) تقابلی را یک هنجار اجتماعی و یک قاعده جهانی می‌داند که می‌تواند برانگیزاننده نوع‌دوستی باشد.

1. Baron & Byrne

3. K.D. Deaux/weightsman

5. Milgram

7. Social Norms

9. Equity

11. Myers

2. Empathy Theory

4. R. Park

6. Over Load

8. Reciprocity

10. Social Responsibility

براساس این هنجار، باید محبت‌های دیگران را با محبت، باز پس دهیم. به تعبیر دیگر باید به کسانی که به ما کمک کرده‌اند کمک کنیم و اگر می‌خواهیم دیگران به ما کمک کنند باید در حق آن‌ها محبت کنیم. هنجار انصاف، قاعده‌ای است که براساس آن باید در یک رابطه اجتماعی، برابر با آن‌چه هزینه کرده‌ایم منفعت کسب کنیم (ویگینز^۱، ۱۹۹۴: ۳۳۴). در قالب این هنجار، به کسانی که برای جامعه زحمت کشیده‌اند اما منفعت مناسب دریافت نکرده‌اند، کمک می‌کنیم و به کسانی که خودشان مسئول گرفتاری خودشان هستند کمک نمی‌کنیم (مقدم^۲، ۱۹۹۸: ۳۰۸). بر مبنای این هنجار است که افراد به گدایان، معتادان و الکلی‌ها کمک نمی‌کنند چراکه معتقدند آن‌ها خودشان مسئول به وجود آمدن این مشکلات هستند. اما در جامعه، هنجار فراگیر دیگری وجود دارد که مسئولیت اجتماعی نامیده می‌شود. مسئولیت اجتماعی، هنجاری است که براساس آن باید به افرادی که نیازمند هستند، مخصوصاً کسانی که به کمک ما وابسته‌اند، بدون هیچ چشم‌داشتی، کمک کرد (برکوویتز^۳، ۱۹۷۲). نخستین بار دورکیم در بررسی خودکشی نوع دوستانه، بر نقش مسئولیت اجتماعی تأکید نمود (کیویستو، ۱۳۷۷). این هنجار برخلاف هنجارهای تقابل و انصاف که دربرگیرنده تحلیل هزینه-پاداش هستند، برانگیزاننده نوع دوستی ناب می‌باشد.

جان پیلیاوین در قالب نظریه مبادله اجتماعی^۴، یک نظریه پنج مرحله‌ای مطرح ساخته و معتقد است رفتار نوع دوستانه در فرآیند مراحل زیر شکل می‌گیرد (پیلیاوین^۵، ۱۹۷۲: ۵۰۷).

-- آگاهی از وضعیت اضطراری

-- تحریک

-- تفسیر علایم و برچسب‌زنی به تحریک

-- محاسبه هزینه-پاداش

-- تصمیم‌گیری برای رفتار نوع دوستانه

براساس این نظریه، رفتار نوع دوستانه پیش از هر چیز مستلزم آگاهی از وضعیت‌های اضطراری است. طبیعی است که ما فقط در صورتی می‌توانیم به دیگران کمک کنیم که بدانیم آنان واقعاً به کمک نیازمندند. دومین مرحله این مدل، تحریک هیجانی است. حالت‌های اضطراری به لحاظ فیزیولوژیکی تحریک کننده‌اند. طبیعی است که تا فرد به لحاظ فیزیولوژیکی تحریک نشده باشد، دست به هیچ اقدامی نخواهد زد. صرف تحریک، برای تصمیم‌گیری به مداخله یا

1. Wiggins

2. Moghaddam

3. Berkowitz

4. Exchange Theory

5. piliavin

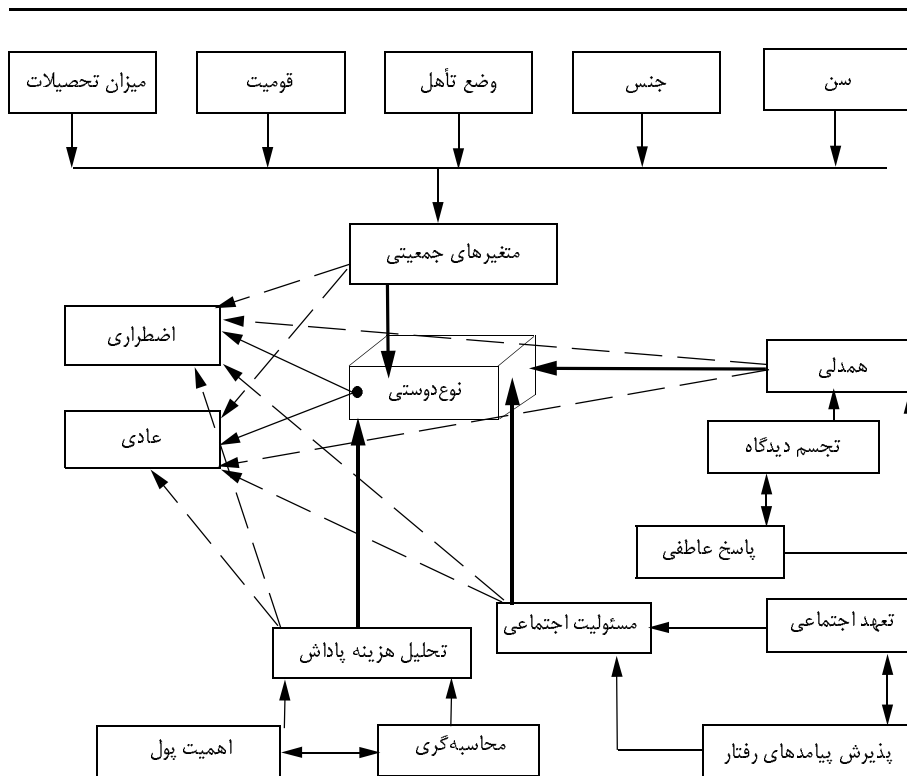
عدم مداخله کفایت نمی‌کند و لازم است این تحریک، تفسیر گردد. چهارمین مرحله مدل، محاسبه هزینه - پاداش است که طی آن فرد به‌طور شناختی، هزینه‌ها و پاداش‌های مداخله یا عدم مداخله را بررسی می‌کند. افرادی که در روابط اجتماعی، تحلیل هزینه - پاداش مادی می‌کنند، کمتر تمایل به رفتار نوع‌دوستانه دارند چراکه رفتار نوع‌دوستانه معمولاً با پاداش مادی همراه نیست. فرد با در نظر گرفتن کلیه جوانب به مرحله پنجم، یعنی تصمیم‌گیری می‌رسد که رفتار نوع‌دوستانه انجام دهد یا نه.

و بالأخره اندیشمندان حوزه زیست‌شناسی اجتماعی در تبیین علل نوع‌دوستی، به عامل توارث و ژنتیک اشاره می‌کنند (بدار، ۱۳۸۱: ۲۵۷). زیست‌شناسان اجتماعی با بررسی رفتارهای حیوانات نتیجه می‌گیرند که بسیاری از حیوانات همچون خرگوش‌ها، موربانه‌ها، دلفین‌ها و غیره در هنگام بروز خطر به راحتی خود را فدا می‌کنند تا دیگران امکان بقا پیدا کنند. به اعتقاد زیست‌شناسان اجتماعی، اگرچه انواع نوع‌دوست، خود را فدای دیگران می‌کنند اما از طریق مکانیزم‌های گزینش خویشاوند، ژن‌های (نوع‌دوستی) خود را از طریق فرزندان یا خواهران و برادران، به نسل‌های بعد منتقل می‌سازند و به این ترتیب ژن نوع‌دوستی حفظ می‌شود. نتیجه‌گیری اساسی زیست‌شناسان اجتماعی این است که رفتار نوع‌دوستانه انسان‌ها ریشه ژنتیکی داشته و جهت‌گیری آن در درجه اول به سمت خویشاوندان خونی و نزدیک می‌باشد. یعنی کسانی که با یکدیگر ژن‌های مشترک دارند. به زعم دویدیو^۱، هنگامی که در انسان، نوع‌دوستی بروز می‌کند، ابتدا خویشاوندان خونی و بسیار نزدیک را هدف قرار می‌دهد (مانند والدین یا فرزندان) و سپس به اقوام دورتر، دوستان نزدیک، همسایه‌ها و غریبه‌ها معطوف می‌گردد (بدار، ۱۳۸۱: ۲۵۸). اندیشمندان زیست‌شناسی اجتماعی معتقدند حتی زمانی که نسبت به غیر خویشاوندان، رفتار نوع‌دوستانه صورت می‌دهیم، باز یک عامل زیستی در این امر تأثیرگذار است و آن شباهت ژنتیکی است (مقدم، ۱۹۹۸: ۳۱۱).

مدل نظری پژوهش

با توجه به مقتضیات روش‌شناختی مورد نظر برای انجام پژوهش حاضر، به نظر می‌رسد نظریات همدلی باتسون، مبادله اجتماعی پیلیاوین و هنجارهای اجتماعی، توان تبیین‌کنندگی بیشتری داشته باشند. بر این اساس مدل نظری پژوهش و فرضیات منتج از آن به شرح زیر می‌باشد.

1. J. F. Dovidio

فرضیات و سؤالات تحقیق

- هرچه میزان همدلی افزایش یابد تمایل به نوع دوستی بیشتر می شود.
- هرچه مسئولیت پذیری اجتماعی افزایش یابد تمایل به نوع دوستی بیشتر می شود.
- هرچه تحلیل هزینه پاداش مادی بیشتر شود تمایل به نوع دوستی کاهش می یابد.
- بین متغیرهای جمعیتی (سن، جنس، قومیت و...) و نوع دوستی رابطه معنادار وجود دارد.

روش شناسی

روش تحقیق

روش به کار رفته در این پژوهش، روش پیمایشی از نوع توصیفی - تحلیلی است.

جمعیت آماری

جمعیت آماری این پژوهش کلیه شهروندان ۱۵-۶۵ ساله شهر یاسوج هستند که براساس نتایج سرشماری سال ۱۳۷۵ جمعیت آنان حدوداً ۴۰۰۰۰ نفر بوده است. با استفاده از فرمول نمونه‌گیری کوکران
$$n = \frac{T^2 pq}{1 + \frac{1}{N}(T^2 pq - 1)}$$
 و تعیین، p برابر با ۰/۵، q برابر ۰/۵، فاصله اطمینان (t) برابر با ۱/۹۶ و میزان خطای قابل قبول (d) برابر با ۰/۰۵، اندازه نمونه ۳۸۰ به دست آمد. با توجه به این‌که اندازه به دست آمده حداقل نمونه قابل تعمیم در یک جامعه همگن است و عدم دستیابی به برخی نمونه‌های تعیین شده می‌تواند اندازه نمونه را مخدوش کند، اندازه نمونه به ۴۰۰ نفر ارتقا یافت.

روش نمونه‌گیری

جهت انجام نمونه‌گیری از روش نمونه‌گیری تصادفی چند مرحله‌ای، استفاده گردید. در گام اول، بر روی نقشه تفصیلی شهر یاسوج، مناطق دوگانه شهرداری تعیین گردیدند. در گام دوم، در هریک از مناطق، چندین ناحیه مسکونی و دارای جمعیت، به طور دقیق مشخص شدند. در گام سوم، نقشه هر منطقه بر روی یک کاغذ مدرج گردید و بر روی آن محور مختصات ترسیم گردید. در گام چهارم، با استفاده از نمونه‌گیری تصادفی ساده، دو عدد در محورهای X و Y این کاغذ تعیین و نقطه تقاطع آن‌ها به عنوان محل انجام نمونه‌گیری تعیین گردید. با این روش، در دو منطقه شهرداری یاسوج ۱۲ ناحیه انتخاب و با استفاده از نمونه‌گیری تصادفی ساده، در هر ناحیه به ۳۳ خانه مراجعه گردید که دستیابی به ۳۸۶ نفر از نمونه‌های مورد نظر امکان‌پذیر گردید.

متغیرهای پژوهش

نوع دوستی

این مفهوم ترجمه واژه Altruism است که از ریشه Alter به معنای غیر، دیگر و دیگری گرفته شده و بیانگر رفتاری است که هدف آن نفع‌رسانی به دیگران است (سایمونز، ۱۹۹۱). در پژوهش حاضر، نوع دوستی به معنای تمایل به کمک‌رسانی و خدمت به دیگران به کار رفته و با توجه به این‌که می‌تواند گستره‌ای از رفتارها را در بر گیرد، از دو بعد اضطراری (کمک‌رسانی‌هایی که مستلزم خطرپذیری است) و عادی (کمک‌رسانی‌هایی که مستلزم خطرپذیری نیست) استفاده شده است.

همدلی

همدلی ترجمه واژه Empathy است و به معنای خود را به جای دیگران گذاشتن و از منظر دیگران به جهان اطراف نگریستن، است (ساروخانی ۱۳۷۰: ۲۲۴). در پژوهش حاضر منظور از همدلی، توانایی درک احساسات و عواطف دیگران و خود را به جای دیگران قرار دادن به کار رفته و جهت سنجش آن از دو بعد تجسم دیدگاه فرد دیگر و پاسخ عاطفی استفاده شده است.

مسئولیت اجتماعی

مسئولیت یک الزام و تعهد درونی از سوی فرد برای انجام مطلوب همه فعالیت‌هایی است که بر عهده او گذاشته شده. مسئولیت اجتماعی عبارت است از الزام و تعهد درونی در مقابل دیگران (بیرهوف، ۱۳۸۴). منظور از مسئولیت اجتماعی در پژوهش حاضر الزام و تعهد درونی نسبت به دیگران است و جهت سنجش آن از دو بعد تمایل به پذیرش پیامدهای رفتار و احساس و وظیفه نسبت به دیگران استفاده شده است.

تحلیل هزینه - پاداش

تحلیل هزینه - پاداش یا محاسبه سود و ضرر، مفهومی است در نظریه مبادله که براساس آن، افراد در رفتار اجتماعی و کنش متقابل، سعی می‌کنند هزینه‌های خود را به حداقل و منافع یا پاداش‌های خود را به حداکثر برسانند (آبرکرامبی، ۱۳۷۰: ۱۴۹). این هزینه‌ها و پاداش‌ها هم می‌توانند ملموس و عینی و هم غیرملموس و ذهنی باشند (اسکید مور، ۱۳۷۵: ۷۹). منظور از تحلیل هزینه و پاداش در این پژوهش، سود و ضرر مادی است و جهت سنجش آن از دو بعد محاسبه‌گری و اهمیت پول استفاده شده است.

ابزار سنجش

ابزار سنجش این پژوهش، پرسشنامه‌ای ۵۶ سؤالی و پژوهش‌گر ساخته است که ۵ سؤال جهت سنجش متغیرهای جمعیتی، ۲۰ سؤال جهت سنجش نوع دوستی، ۱۲ سؤال جهت سنجش همدلی، ۱۰ سؤال جهت سنجش مسئولیت اجتماعی و ۹ سؤال جهت سنجش تحلیل هزینه و پاداش مادی، طراحی شده بود. در سنجش سازه نوع دوستی، دو بعد نوع دوستی عادی (۱۱ سؤال) و نوع دوستی اضطرابی (۹ سؤال)، در سنجش سازه همدلی دو بعد توانایی تجسم دیدگاه دیگران (۷ سؤال) و پاسخ عاطفی (۵ سؤال)، در سنجش سازه مسئولیت اجتماعی دو

جدول شماره ۱. نتایج محاسبه اعتبار و پایایی ابزار سنجش

ضریب آلفا	واریانس	مقدار ویژه	عامل‌ها		
			وزن عاملی	وزن عاملی	
			عادی	اضطرابی	رفتار نوع‌دوستانه
۰/۷۱	۲۶/۱	۵/۲		۰/۵۸۲	حاضریم به فردی که غریب و نیازمند است پناه بدهیم
				۰/۵۷۰	حاضریم به خاطر دیگران کلیه‌ام را اهدا کنم
				۰/۵۲۶	اگر صحنه تصادفی ببینم که افرادی مصدوم شده‌اند بالای سرشان می‌روم
				۰/۵۰۳	اگر ببینم کسی حالش به هم خورده و به زمین افتاده بالای سرش می‌روم
				۰/۴۷۴	اگر شاهد نزاعی باشم وساطت می‌کنم
				۰/۴۳۷	حاضریم به خاطر نیازمندان خون اهدا کنم
				۰/۴۱۸	حاضریم در یک مرکز نگهداری سالمندان داوطلبانه خدمت کنم
		۷/۳	۱/۴	۰/۵۸۸	در صورت مرگ مغزی خود یا نزدیکانم حاضریم اعضا را اهدا کنم
	۰/۵۸۸			اگر کارمند بانک به اشتباه مقداری زیادتر پول به من بدهد آن را برمی‌گردانم	
	۰/۵۷۱			اگر ببینم نابینایی می‌خواهد از خیابان بگذرد راهنمایی‌اش می‌کنم	
	۰/۴۸۱			اگر کسی آدرس یا مسیری از من بپرسد به‌طور دقیق راهنمایی‌اش می‌کنم	
	۰/۴۷۰			به عضویت در مؤسسات خیریه علاقه‌مندم	
				اگر در صف باشم و ببینم کسی خیلی عجله دارد جایم را به او می‌دهم	
۰/۶۷	۲۱/۵	۲/۶		۰/۶۸۶	رفتارم با دیگران دوستانه و با ملاحظت است
				۰/۶۰۳	نسبت به دیگران رازدار و رازنگهدار هستم
				۰/۴۷۵	وقتی فرد گرفتاری را می‌بینم برایم سخت نیست بفهمم چه حالی دارد
				۰/۴۶۱	خودم را در گرفتاری‌های دیگران شریک می‌دانم
				۰/۴۱۰	به‌راحتی می‌توانم خودم را جای دیگران قرار دهم
	۱۹/۶	۲/۴		۰/۷۳۲	نسبت به کسانی که دچار مشکلی هستند حساس هستم
				۰/۷۲۲	پدبختی دیگران باعث می‌شود تا مدت‌ها فکرم مشغول باشد
				۰/۴۵۳	معمولاً با صبر و حوصله به صحبت‌های دیگران گوش می‌دهم
				۰/۴۱۳	می‌توانم به‌راحتی با دیگران ارتباط برقرار کنم
			تعهد اجتماعی	مسئولیت	
۰/۷۱	۲۷/۷	۲/۸		۰/۷۵۰	همیشه در جهت بهبود محیط اطرافم فعالیت می‌کنم
				۰/۷۴۸	اگر وظیفه‌ای به من محول شود با تمام وجود آن را انجام می‌دهم
				۰/۶۷۷	هیچ‌گاه گناه خودم را گردن دیگران نمی‌اندازم
				۰/۶۱۱	هیچ‌گاه سعی نمی‌کنم دیگران را فدای خواست‌های خودم کنم
	۱۸/۹	۱/۹		۰/۶۵۸	از این‌که اعمال و رفتارم در معرض قضاوت دیگران قرار گیرد نگران نیستم
				۰/۵۹۱	از اعتراف به خطا یا گناه نمی‌ترسم
				۰/۵۱۹	اگر کار خطایی انجام دهم عذرخواهی می‌کنم
			محاسبه‌گری	اهمیت پول	تحلیل هزینه-پاداش
۰/۷۴	۳۲/۷	۲/۹		۰/۸۰۳	پول به‌راحتی باعث کسب اعتبار و شخصیت می‌گردد
				۰/۷۴۴	اگر پول نداشته باشی جایی در جامعه نداری
				۰/۶۲۹	از پول درآوردن و کسب پول خیلی خوشحال می‌شوم
	۱۳/۷	۱/۲		۰/۶۰۵	در انجام هر کاری هیچ‌گاه بی‌گدار به آب نمی‌زنم
				۰/۶۰۴	از انجام کاری که باعث گرفتاری شود می‌پرهیزم
				۰/۵۸۹	قبل از انجام هر کاری سود و زیان آن را به‌دقت محاسبه می‌کنم
				۰/۵۰۶	در اولین برخورد به کسی اعتماد نمی‌کنم

بعد تعهد اجتماعی (۶ سؤال) و پذیرش پیامدهای رفتار (۴ سؤال) و بالأخره در سنجش سازه تحلیل هزینه-پاداش مادی، دو بعد محاسبه‌گری (۵ سؤال) و اهمیت پول (۴ سؤال) مورد نظر قرار گرفتند. جهت تعیین اعتبار هر یک از مقیاس‌ها از روش اعتبار سازه^۱ به کمک تکنیک تحلیل عاملی، استفاده گردید و پایایی^۲ هر یک از عامل‌ها و مقیاس نیز به روش آلفا کرونباخ، مورد سنجش قرار گرفت که نتایج آن در جدول شماره ۱ منعکس شده است.

بر اساس نتایج به دست آمده، آزمون KMO^۳ برای سازه نوع دوستی (۰/۸۵۹)، همدملی (۰/۷۴۷)، مسئولیت (۰/۷۷۸) و تحلیل هزینه و پاداش (۰/۷۸۸)، به دست آمده است که بیانگر کفایت اندازه نمونه است. به علاوه شاخص مجذور کای برای آزمون کرویت بارتلت^۴، جهت کلیه سازه‌ها ($P < ۰/۰۰۱$) است که به لحاظ آماری معنی دار است و نشان می‌دهد بین متغیرها همبستگی وجود دارد.

تحلیل عاملی مورد نظر از نوع تأییدی است و با توجه به این‌که برای هر سازه دو بعد در نظر گرفته شده بود، تعداد عامل‌ها نیز برای هر سازه، دو در نظر گرفته شد که عوامل و مؤلفه‌های مربوط به هر کدام، مشخص شده است. تمامی سؤالات دارای بار عاملی بوده و هیچ‌کدام به این دلیل حذف نشدند اما ۱۵ مؤلفه که با عواملی غیر از آنچه پیش‌بینی می‌شد، دارای همبستگی بودند از مدل حذف گردیدند. نتایج تحلیل بیانگر آن هستند که میزان واریانس تبیین شده در سازه نوع دوستی (۳۳/۴)، در همدملی (۴۱/۱)، در مسئولیت اجتماعی (۴۶/۶) و در تحلیل هزینه-پاداش مادی (۴۶/۴) است. پایایی هر یک از عوامل نیز محاسبه شده است که مقادیر آن‌ها از ۰/۶۷ تا ۰/۷۴ متغیر است و نشان می‌دهد مقیاس‌های طراحی شده تقریباً از سازگاری درونی قابل قبولی برخوردار بوده‌اند.

یافته‌های توصیفی

متغیرهای جمعیتی

بر اساس نتایج به دست آمده، از مجموع ۳۸۶ نفر پاسخ‌گو، ۲۳۶ نفر (۶۱/۱ درصد) مرد و ۱۵۰ نفر (۳۸/۹ درصد) زن بوده‌اند. حداقل سن پاسخ‌گویان ۱۵ و حداکثر ۷۰ و میانگین سنی، ۲۸/۹ سال بوده است. به لحاظ وضعیت سواد که برحسب تعداد سال‌های تحصیل سنجش شده بود، میانگین سواد ۱۲/۶ بوده است. به لحاظ وضعیت تأهل، ۱۹۲ نفر (۴۹/۷ درصد) متأهل و

1. Construct Validity
2. Reliability
3. Kaiser-Meyer-Oklın Measure of sampling adequacy
4. Bartlett's test of sphericity

۱۹۴ نفر (۵۰/۳ درصد) مجرد بوده‌اند. به لحاظ قومیت، ۳۲۷ نفر (۸۴/۷ درصد) لر، ۲۱ نفر (۵/۴ درصد) ترک و ۳۶ نفر (۹/۳ درصد) فارس بوده‌اند.

نوع دوستی

میانگین نمره رفتار نوع‌دوستانه شهروندان در وضعیت‌های عادی ۱۹/۵، در وضعیت‌های اضطراری ۳۱/۸ و در مجموع ۵۱/۳ می‌باشد که از میانگین واقعی که به ترتیب برای نوع دوستی عادی (۱۵)، نوع دوستی اضطراری (۲۴) و مجموع (۳۹) بوده است، بیشتر می‌باشد.

یافته‌های تحلیلی

— بررسی رابطه بین همدلی و نوع دوستی

جهت سنجش رابطه بین همدلی (کلی) و نوع دوستی (کلی) از آزمون رگرسیون استفاده شده که نتایج آن به شرح جدول (۲) است. براساس نتایج جدول، رابطه همدلی و نوع دوستی معنی دار نمی‌باشد.

جدول شماره ۲. بررسی ارتباط بین همدلی و نوع دوستی

میانگین	انحراف معیار	ضریب همبستگی	ضریب تعیین	F	sig	t	sig
۵۱/۳	۶/۳	۰/۰۷	۰/۰۰۵	۲/۰۸	۰/۱۵۰	-۱/۴۴	۰/۱۵۰
۲۸/۴	۵/۳						

— بررسی رابطه بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی و نوع دوستی

جهت سنجش رابطه بین مسئولیت‌پذیری (کلی) و نوع دوستی (کلی) از آزمون رگرسیون استفاده شده که نتایج آن در جدول (۳) انعکاس یافته است. براساس نتایج جدول، ضریب همبستگی برابر با ۰/۱۹ است. و ضریب تعیین ۰/۰۳۶ است که نشانگر آن است که متغیر مسئولیت‌پذیری می‌تواند حدود ۰/۰۴ واریانس نوع دوستی را تبیین نماید. با توجه به معناداری مقدار F در سطح ۹۹ درصد، ارتباط متغیر مستقل با متغیر وابسته به صورت خطی می‌باشد.

جدول شماره ۳. بررسی ارتباط بین مسئولیت پذیری اجتماعی و نوع دوستی

sig	t	sig	F	ضریب تعیین	ضریب همبستگی	انحراف معیار	میانگین	
۰/۰۰۰	۳/۷۸	۰/۰۰۰	۱۴/۳	۰/۰۳۶	۰/۱۹۰	۶/۳	۵۱/۳	نوع دوستی
						۴/۷	۲۴/۷	مسئولیت پذیری

بررسی رابطه بین میزان تحلیل هزینه - پاداش مادی و نوع دوستی

جهت بررسی رابطه بین تحلیل هزینه پاداش مادی (کلی) و نوع دوستی (کلی) از آزمون رگرسیون استفاده شده که نتایج آن در جدول (۴) است. براساس نتایج جدول، ضریب همبستگی برابر با ۰/۲۰ است. و ضریب تعیین برابر با ۰/۰۴ است که نشان می دهد متغیر تحلیل هزینه پاداش مادی می تواند ۰/۰۴ واریانس نوع دوستی را تبیین کند. معناداری مقدار F در سطح ۹۹ درصد نیز نشان می دهد که ارتباط متغیر مستقل با متغیر وابسته به صورت خطی معکوس است.

جدول شماره ۴. بررسی ارتباط بین تحلیل هزینه پاداش مادی و نوع دوستی

sig	t	sig	F	ضریب تعیین	ضریب همبستگی	انحراف معیار	میانگین	
۰/۰۰۰	-۴/۰۱	۰/۰۰۰	۱۶/۱	۰/۰۴	۰/۲۰	۶/۳	۵۱/۳	نوع دوستی
						۵/۳	۲۱/۹	تحلیل هزینه پاداش مادی

بررسی رابطه بین سن و نوع دوستی

جهت سنجش رابطه بین سن و نوع دوستی (کلی) از آزمون رگرسیون استفاده شده که نتایج آن در جدول (۵) منعکس شده است. براساس نتایج جدول، رابطه سن و نوع دوستی معنی دار نمی باشد.

جدول شماره ۵. بررسی ارتباط بین سن و نوع دوستی

Sig	t	sig	F	ضریب تعیین	ضریب همبستگی	انحراف معیار	میانگین	
۰/۲۴۶	-۱/۱۶	۰/۲۴۶	۱/۳۴	۰/۰۰۴	۰/۰۶	۶/۳	۵۱/۳	نوع دوستی
						۱۰/۴	۲۸/۹	سن

بررسی رابطه بین جنسیت و نوع دوستی

جهت سنجش رابطه جنسیت و نوع دوستی (کلی) از آزمون t مستقل استفاده شده که نتایج آن در جدول (۶) ارائه شده است. براساس نتایج جدول، تفاوت میانگین‌ها معنادار نیست. به عبارت دیگر زنان و مردان به لحاظ نوع دوستی وضعیت مشابهی دارند.

جدول شماره ۶. بررسی ارتباط بین جنسیت و نوع دوستی

Sig	df	مقدار t	انحراف معیار	میانگین	تعداد	
۰/۲۵۲	۳۸۴	-۱/۳	۶/۴	۵۱	۲۳۶	مرد
			۶/۱	۵۱/۸	۱۵۰	زن

بررسی رابطه بین میزان تحصیلات و نوع دوستی

جهت سنجش رابطه میزان تحصیلات که برحسب تعداد سال‌های تحصیل سنجش شده و نوع دوستی (کلی)، از آزمون رگرسیون استفاده شده که نتایج آن در جدول (۷) ارائه شده است. نتایج جدول نشان می‌دهد رابطه تحصیلات و نوع دوستی معنادار نیست.

جدول شماره ۷. بررسی ارتباط بین میزان تحصیلات و نوع دوستی

Sig	t	Sig	F	ضریب تعیین	ضریب همبستگی	انحراف معیار	میانگین	
۰/۲۹۵	۱/۰۴	۰/۲۹۵	۱/۱	۰/۰۰۳	۰/۰۵	۶/۳	۵۱/۳	نوع دوستی
						۳/۲	۱۲/۶	میزان تحصیلات

بررسی رابطه بین وضع تأهل و نوع دوستی

جهت سنجش رابطه جنسیت و نوع دوستی (کلی) از آزمون t مستقل استفاده شده که نتایج آن در جدول (۸) ارائه شده است. براساس نتایج جدول تفاوت میانگین‌ها معنادار نیست. به عبارت دیگر افراد متأهل و مجرد به لحاظ نوع دوستی وضعیت مشابهی دارند.

جدول شماره ۸. بررسی ارتباط بین وضع تأهل و نوع دوستی

Sig	df	مقدار t	انحراف معیار	میانگین	تعداد	
۰/۴۳۱	۳۸۴	۰/۷	۶/۳	۵۱/۵	۱۹۲	متأهل
			۶/۳	۵۱	۱۹۴	مجرد

بررسی رابطه بین قومیت و نوع دوستی

جهت سنجش رابطه قومیت و نوع دوستی (کلی) از آزمون تحلیل واریانس استفاده شده که نتایج آن در جدول (۹) ارائه شده است. با توجه به مقدار F و معناداری آن در سطح ۹۹ درصد، حداقل یکی از میانگین‌ها با بقیه تفاوت دارد. براساس آزمون مقایسه‌های چندگانه، این تفاوت مربوط به گروه لر و ترک می‌باشد و طی آن نوع دوستی لرها در سطح اطمینان ۰/۹۹ بیشتر از ترک‌ها است.

جدول شماره ۹. بررسی ارتباط بین قومیت و نوع دوستی

Sig	مقدار F	انحراف معیار	میانگین	تعداد	
۰/۰۰۰	۴	۶/۱	۵۱/۶	۳۲۷	لر
		۶	۴۶/۸	۲۱	ترک
		۷/۵	۵۰/۹	۳۶	فارس

تبیین نوع دوستی برحسب مجموع متغیرهای مستقل

به منظور بررسی رابطه مجموع متغیرهای مستقل با نوع دوستی و تعیین این که متغیرهای مستقل در مجموع تا چه اندازه قادر به تبیین نوع دوستی هستند و کدام یک از آن‌ها پیش‌بینی کننده قوی تری است از روش تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده گردید که نتایج آن به شرح جداول زیر است.

جدول شماره ۱۰. تبیین نوع دوستی (کلی) برحسب مجموع متغیرهای مستقل

Sig	t	Beta	B	Sig	مقدار F	ضریب تعیین	ضریب همبستگی چندگانه	متغیرهای پیش‌بین
۰/۰۰۰	۹/۸۴		۵۰/۷۶					مقدار ثابت
۰/۰۰۰	-۶/۲	-۰/۲۹۱	-۰/۴۴۶					تجسم دیدگاه دیگران
۰/۰۰۰	۶/۵	۰/۲۸۴	۰/۵۵۸					پاسخ عاطفی
۰/۰۰۰	۶/۳	۰/۳۰۲	۰/۶۴۸					تعهد اجتماعی
۰/۲۰۶	-۱/۲۶	-۰/۰۶۰	-۰/۱۳۴					پذیرش پیامدهای رفتار
۰/۰۴۱	-۲/۰۵	-۰/۰۹۹	-۰/۲۰۷					اهمیت پول
۰/۳۳۰	-۰/۹۷۵	-۰/۰۴۸	-۹/۵۶	۰/۰۰۰	۱۵/۶	۰/۳۵۳	۰/۵۹۴	محاسبه‌گری
۰/۲۹۵	-۱/۰۴	۰/۰۶۱	-۳/۶۶					سن
۰/۵۰۶	۰/۶۶۶	۰/۰۳۰	۰/۳۹۳					جنس
۰/۳۷۳	-۰/۸۹۳	-۰/۰۳۹	-۷/۹۱					تحصیلات
۰/۴۱۲	-۰/۸۲۱	۰/۰۴۷	-۰/۵۸۹					وضع تأهل
۰/۱۰۶	-۱/۶	-۰/۳۴۹	-۶/۱۲					قومیت لر
۰/۰۲۶	-۲/۲	-۰/۳۱۷	-۴/۴۱					قومیت ترک
۰/۱۲۸	-۱/۵	-۰/۲۷۲	-۱/۹۶					قومیت فارس

تبیین نوع دوستی (به صورت کلی) برحسب مجموع متغیرهای مستقل که در جدول (۱۰) ارائه شده است، نشان می‌دهد ضریب همبستگی چندگانه برابر با $0/594$ است. ضریب تعیین برابر با $0/353$ می‌باشد که نشان می‌دهد متغیرهای مستقل می‌توانند بیش از ۳۵ درصد واریانس نوع دوستی را تبیین نمایند. براساس ضرایب بتای استاندارد شده، متغیرهای مستقل قومیت ترک با بتای $0/317$ ، تعهد اجتماعی با بتای $0/302$ ، توانایی تجسم دیدگاه دیگران با بتای $0/291$ ، پاسخ عاطفی با بتای $0/284$ ، اهمیت پول با بتای $0/099$ ، به ترتیب بیشترین سهم در میزان نوع دوستی (کلی) دارند. به علاوه ارتباط متغیرهای مستقل با وابسته به صورت خطی است ($F = 15/6$ ، $Sig = 0/000$).

جدول شماره ۱۱. تبیین نوع دوستی اضطرابی برحسب مجموع متغیرهای مستقل

Sig	t	Beta	B	Sig	F	ضریب تعیین	ضریب همبستگی چندگانه	متغیرهای پیش‌بین
0/000	7/48		27/022					مقدار ثابت
0/002	-3/1	-0/148	-0/151					تجسم دیدگاه دیگران
0/000	7	0/318	0/419					پاسخ عاطفی
0/000	5/6	0/279	0/401					تعهد اجتماعی
0/418	-0/8	-0/040	-5/99					پذیرش پیامدهای رفتار
0/008	-2/7	-0/125	-1/90	0/000	11/8	0/292	0/541	اهمیت پول
0/872	0/16	0/008	1/104					محاسبه‌گری
0/750	0/32	0/019	7/804					سن
0/816	0/23	0/011	9/60					جنس
0/080	-0/17	-0/081	-0/109					تحصیلات
0/491	-0/7	-0/041	-0/347					وضع تأهل
0/253	-0/9	-0/210	-2/46					قومیت لر
0/090	-1/7	-0/252	-2/34					قومیت ترک
0/274	-1/1	-0/204	-0/990					قومیت فارس

تبیین نوع دوستی اضطرابی برحسب مجموع متغیرهای مستقل که در جدول (۱۱) ارائه شده است، نشان می‌دهد ضریب همبستگی چندگانه برابر با $0/541$ است. ضریب تعیین برابر با $0/292$ می‌باشد که نشان می‌دهد متغیرهای مستقل می‌توانند نزدیک به ۳۰ درصد واریانس نوع دوستی اضطرابی را تبیین نمایند. براساس ضرایب بتای استاندارد شده، متغیرهای مستقل پاسخ عاطفی با بتای $0/318$ ، تعهد اجتماعی با بتای $0/279$ ، توانایی تجسم دیدگاه دیگران با بتای $0/148$ ، و اهمیت پول با بتای $0/125$ ، به ترتیب بیشترین سهم در

میزان نوع دوستی اضطرابی دارند. به علاوه ارتباط متغیرهای مستقل با وابسته به صورت خطی است ($F = 11/8$ ، $Sig = 0/000$).

جدول شماره ۱۲. تبیین نوع دوستی عادی برحسب مجموع متغیرهای مستقل

Sig	t	Beta	B	Sig	مقدار F	ضریب تعیین	ضریب همبستگی چندگانه	متغیرهای پیش‌بین
0/000	8/25		23/72					مقدار ثابت
0/000	-7/5	-0/361	-0/294					تجسم دیدگاه دیگران
0/003	2/9	0/134	0/140					پاسخ عاطفی
0/000	3/4	0/216	0/247					تعهد اجتماعی
0/212	-1/2	-0/062	-7/36					پذیرش پیامدهای رفتار
0/759	-0/307	-0/106	-1/73	0/000	11/57	0/288	0/537	اهمیت پول
0/052	-1/9	-0/104	-0/107					محاسبه‌گری
0/023	-2/3	-0/128	-4/44					سن
0/368	0/90	0/043	0/297					جنس
0/547	0/603	0/028	2/98					تحصیلات
0/545	-0/606	-0/036	-0/243					وضع تاهل
0/083	-1/7	-0/393	-3/66					قومیت لر
0/062	-1/9	-0/278	-2/06					قومیت ترک
0/176	-1/3	-0/254	-0/977					قومیت فارس

تبیین نوع دوستی عادی برحسب مجموع متغیرهای مستقل که در جدول (۱۲) ارائه شده است، نشان می‌دهد ضریب همبستگی چندگانه برابر با ۰/۵۳۷ است. ضریب تعیین برابر با ۰/۲۸۸ می‌باشد که نشان می‌دهد متغیرهای مستقل می‌توانند نزدیک به ۲۹ درصد واریانس نوع دوستی عادی را تبیین کنند. براساس ضرایب بتای استاندارد شده، متغیرهای مستقل توانایی تجسم دیدگاه دیگران با بتای $\beta = -0/361$ ، تعهد اجتماعی با بتای $\beta = 0/216$ ، سن با بتای $\beta = -0/128$ و پاسخ عاطفی با بتای $\beta = 0/134$ ، به ترتیب بیشترین سهم در میزان نوع دوستی عادی دارند. به علاوه ارتباط متغیرهای مستقل با وابسته به صورت خطی است ($Sig = 0/000$)، ($F = 11/57$).

نتیجه‌گیری

نوع دوستی یا کمک‌رسانی داوطلبانه و آگاهانه به دیگران، از ضرورت‌های اساسی روابط روزمره اجتماعی است که به اعتقاد برخی محققان، در جوامع معاصر در حال کاهش است و

به‌ویژه در محیط‌های شهری، یکی از مسائل مهم اجتماعی به‌شمار می‌آید (ارونسون، ۲۰۰۲). پژوهش حاضر به بررسی نوع‌دوستی در جامعه شهری ایران پرداخته که طی آن به نتایج زیر دست یافته است.

-- در راستای هدف کلی پژوهش مبنی بر تعیین میزان تمایل به نوع‌دوستی در روابط روزمره اجتماعی، تمایل به رفتار نوع‌دوستانه در بین شهروندان یاسوجی در وضعیت‌های عادی (۱۹/۵)، در وضعیت‌های اضطرابی (۳۱/۸) و در مجموع (۵۱/۳) است که از میانگین واقعی که به ترتیب برای نوع‌دوستی عادی (۱۵)، نوع‌دوستی اضطرابی (۲۴) و مجموع (۳۹) است، به‌طور معناداری بیشتر است.

-- هم‌دلی در حالت کلی، بر نوع‌دوستی به صورت کلی، تأثیر ندارد اما بررسی روابط بین ابعاد هم‌دلی (تجسم دیدگاه و آشفتگی عاطفی) و نوع‌دوستی، بیانگر آن است که بعد پاسخ عاطفی، بر نوع‌دوستی اضطرابی و عادی، تأثیر می‌گذارد و با افزایش پاسخ عاطفی، تمایل به نوع‌دوستی افزایش می‌یابد. این یافته تحقیق با نتایج تحقیقات کربز (۱۹۷۵) و باتسون (۱۹۸۲) که نشان دادند با افزایش پاسخ عاطفی، میزان نوع‌دوستی افزایش می‌یابد انطباق دارد. اما بعد تجسم دیدگاه، بر نوع‌دوستی اضطرابی و عادی، تأثیری ندارد. برخی پژوهش‌ها نشان می‌دهند نوع‌دوستی ناشی از تجسم دیدگاه دیگران، به موقعیت، وابسته است. و به‌ویژه در موقعیت‌هایی کارساز است که شخص به‌طور مستقیم با موقعیت اضطرابی مواجه گردد (باتسون، ۱۹۸۲). پژوهش احمدی (۱۳۸۴) که از یک موقعیت واقعی ساختگی، برای سنجش نوع‌دوستی استفاده نمود، نشان داد رابطه معنی‌داری بین تجسم دیدگاه دیگران و نوع‌دوستی وجود دارد. و پژوهش برکوویتز (۱۳۷۲) نشان داد تجسم دیدگاه، در یاری رساندن به مواردی مانند صندوق‌های خیریه، کارایی ندارد. با توجه به این‌که سنجش نوع‌دوستی در پژوهش حاضر در موقعیت واقعی صورت نگرفته، به‌نظر می‌رسد این یافته قابل توجیه است.

-- هرچه مسئولیت‌پذیری اجتماعی بیشتر می‌شود تمایل به نوع‌دوستی افزایش می‌یابد. این یافته، نتایج تحقیقات مارویا و همکاران (۱۹۸۲) که نشان دادند بالا بودن نسبت نوع‌دوستی در روابط اجتماعی در شهرهای اسپانیایی زبان، به دلیل تأکید بیشتر بر هنجار مسئولیت‌پذیری اجتماعی است، لوین و همکاران (۲۰۰۱) که نشان دادند با افزایش مسئولیت‌پذیری اجتماعی، تمایل به نوع‌دوستی افزایش می‌یابد، را مورد تأیید قرار می‌دهد. اما روابط بین ابعاد مختلف مسئولیت‌پذیری اجتماعی و نوع‌دوستی، نشان می‌دهد تعهد اجتماعی به‌عنوان یکی از ابعاد متغیر مسئولیت اجتماعی، بر نوع‌دوستی اضطرابی و نوع‌دوستی عادی، تأثیر مثبت دارد. به‌عبارت دیگر با افزایش تعهد اجتماعی، تمایل به نوع‌دوستی در وضعیت‌های عادی و

اضطراری افزایش یافته است. از سوی دیگر پذیرش پیامدهای رفتار، به عنوان دیگر بعد متغیر مسئولیت اجتماعی، بر نوع دوستی اضطرابی و نوع دوستی عادی تأثیر نداشته است.

-- هرچه تحلیل هزینه - پاداش مادی، افزایش یابد، تمایل به نوع دوستی کمتر می شود. روابط بین ابعاد مختلف تحلیل هزینه پاداش و نوع دوستی نیز نشان می دهد اهمیت پول به عنوان یکی از ابعاد متغیر تحلیل هزینه - پاداش مادی، بر نوع دوستی اضطرابی و نوع دوستی عادی، تأثیر می گذارد و جهت آن منفی است. به این صورت که با افزایش اهمیت پول، تمایل به نوع دوستی کاهش یافته است. به علاوه محاسبه گری مادی، به عنوان دیگر بعد متغیر تحلیل هزینه - پاداش مادی، بر نوع دوستی اضطرابی، تأثیر نمی گذارد اما بر نوع دوستی عادی تأثیر می گذارد و جهت آن منفی است به این معنا که با افزایش تحلیل هزینه و پاداش مادی، تمایل به رفتار نوع دوستانه عادی کمتر می شود.

-- بررسی ارتباط بین متغیرهای فردی - جمعیتی و نوع دوستی نشان می دهد سن افراد تأثیری بر نوع دوستی ندارد. این یافته با نتایج پژوهش اسمیت (۲۰۰۵) که نشان می دهد با افزایش سن، تمایل به نوع دوستی کاهش می یابد همخوانی ندارد. بررسی ارتباط سن با ابعاد نوع دوستی نشان می دهد، سن افراد بر نوع دوستی اضطرابی تأثیری ندارد اما بر نوع دوستی عادی، اثر منفی داشته است. به این صورت که با افزایش سن تمایل به نوع دوستی عادی، کاهش یافته است.

-- جنسیت تأثیری بر نوع دوستی نداشته است. این یافته، با نتایج پژوهش ایلگی و کراولی (۱۹۸۶)، پیلیاوین (۱۹۷۲) و بیرهوف (۱۳۸۴) که معتقدند مردان نوع دوست تر از زنان هستند و نیز پژوهش اوتن (ارونسون، ۲۰۰۲: ۳۸۸) و آیزنبرگ (۱۹۸۷) که معتقدند زنان نوع دوست تر از مردان هستند انطباق ندارد. بررسی ارتباط جنسیت با ابعاد نوع دوستی نیز نشان می دهد، جنسیت بر نوع دوستی عادی و نوع دوستی اضطرابی تأثیر نداشته است.

-- میزان تحصیلات افراد تأثیری بر نوع دوستی ندارد. بررسی ارتباط میزان تحصیلات با ابعاد نوع دوستی نشان می دهد، تحصیلات بر نوع دوستی عادی و نوع دوستی اضطرابی تأثیر نداشته است.

-- وضع تأهل تأثیری بر نوع دوستی نداشته است. این یافته تحقیق با نتایج پژوهش اسمیت (۲۰۰۵) که نشان می دهد نوع دوستی در بین افراد متأهل بیشتر از افراد مجرد است تطابق ندارد. بررسی ارتباط وضع تأهل با ابعاد نوع دوستی نشان می دهد، وضع تأهل بر نوع دوستی عادی و نوع دوستی اضطرابی تأثیر نداشته است.

-- قومیت بر نوع دوستی تأثیر نداشته است. بررسی ارتباط قومیت با ابعاد نوع دوستی نشان می دهد، قومیت بر نوع دوستی عادی و نوع دوستی اضطرابی تأثیر نداشته است.

-- تبیین نوع دوستی (کلی) برحسب مجموع متغیرهای مستقل، به روش رگرسیون چندگانه، نشان می‌دهد متغیرهای مستقل می‌توانند بیش از ۳۵ درصد واریانس نوع دوستی را تبیین نمایند و متغیرهای قومیت ترک، تعهد اجتماعی، توانایی تجسم دیدگاه دیگران، پاسخ عاطفی و اهمیت پول، به ترتیب بیشترین سهم در میزان نوع دوستی (کلی) دارند.

-- تبیین نوع دوستی اضطراری برحسب مجموع متغیرهای مستقل نشان می‌دهد متغیرهای مستقل می‌توانند نزدیک به ۳۰ درصد واریانس نوع دوستی اضطراری را تبیین نمایند و پاسخ عاطفی، تعهد اجتماعی، توانایی تجسم دیدگاه دیگران و اهمیت پول، به ترتیب بیشترین سهم در میزان نوع دوستی اضطراری دارند.

-- تبیین نوع دوستی عادی برحسب مجموع متغیرهای مستقل نشان می‌دهد متغیرهای مستقل می‌توانند نزدیک به ۲۹ درصد واریانس نوع دوستی عادی را تبیین کنند و متغیرهای توانایی تجسم دیدگاه دیگران، تعهد اجتماعی، سن و پاسخ عاطفی، به ترتیب بیشترین سهم در میزان نوع دوستی عادی دارند.

منابع

- آبرکرامبی، نیکلاس (۱۳۷۰). فرهنگ جامعه‌شناسی، ترجمه حسن پویان، تهران: انتشارات چاپخش.
- احمدی، سیروس (۱۳۸۴). بررسی بی‌تفاوتی در روابط اجتماعی و عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر آن، پایان‌نامه دوره دکتری جامعه‌شناسی، اصفهان: دانشگاه اصفهان، گروه علوم اجتماعی.
- اسکیدمور، ویلیام (۱۳۷۵). تفکر نظری در جامعه‌شناسی، ترجمه علی محمد حاضری و همکاران، تهران: انتشارات تابان.
- بدار، لوک، دزیل، ژوزه، لامارش، لوک (۱۳۸۱). روان‌شناسی اجتماعی، ترجمه حمزه گنجی، تهران: انتشارات ساوالان.
- برکویتز، لئونارد (۱۳۷۲). روان‌شناسی اجتماعی، ترجمه محمدحسین فرجاد، تهران: انتشارات اساطیر.
- بیرهوف، هانس ورنر (۱۳۸۴). رفتارهای اجتماعی مطلوب از دیدگاه روان‌شناسی اجتماعی، ترجمه رضوان صدقی‌نژاد، تهران: انتشارات گل‌آذین.
- ذکایی، محمدسعید (۱۳۸۰). «اخلاق شهروندی، رابطه هویت‌یابی جمعی و ارزش‌های دیگرخواهانه»، نامه انجمن جامعه‌شناسی ایران، شماره ۵.
- رفیع‌پور، فرامرز (۱۳۷۷). آنومی یا آشفتگی اجتماعی، تهران: انتشارات سروش.
- زیمیل، جرج (۱۳۷۲). «کلان‌شهر و حیات ذهنی»، ترجمه یوسف اباذری، نامه علوم اجتماعی، دوره جدید، جلد دوم، شماره ۳-۹.
- ساروخانی، باقر (۱۳۷۰). درآمدی بر دایرةالمعارف علوم اجتماعی، تهران: انتشارات کیهان.
- صدیق‌سروستانی، رحمت‌الله (۱۳۶۹). «انسان و شهرنشینی»، نامه علوم اجتماعی، دوره جدید، جلد دوم، شماره ۱-۱۱.

صدیق سروستانی، رحمت‌الله، عنبری، موسی (۱۳۸۳). «باورهای خرده‌فرهنگی و مشارکت امدادی در ایران»، نامه علوم اجتماعی، شماره ۲۴.
کریمی، یوسف (۱۳۸۱). روان‌شناسی اجتماعی، تهران: انتشارات ارسباران.
کیوستو، پیتر (۱۳۷۷). اندیشه‌های بنیادی در جامعه‌شناسی، ترجمه منوچهر صبوری، تهران: نشر نی.
محسنی، منوچهر (۱۳۷۹). بررسی آگاهی‌ها، نگرش‌ها و رفتارهای اجتماعی-فرهنگی در ایران، تهران: انتشارات شورای فرهنگ عمومی.

- Aronson, E. Timothy, D,W. Robin, M, A (2002) *Social Psychology*, New Jersey prentice Hall.
- Baron, R, A. Byrne, D (1997) *Social Psychology*, Boston, Allyn and Bacon.
- Batson, C, D. Toi, M (1982) *More Evidence That Empathy Is a Source of Altruistic Motivation*, Journal of personality and social psychology, 43-281-292.
- Batson, C, D (1991) *The Altruism Question, Toward a Social Psychological Answer*, Hillsdale, NewJersey, Erlbaum.
- Berkowitz, L (1972) Social Norms, Feeling and Other Factors Affecting Helping and Altruism. In L, Berkowitz (dir.) *Advances in experimental Social psychology* (vol 6) Newyork. Academic press.
- Deaux, K .Dane, F,C. Weightsman, L,S. Sigelman, C,K (1990) *Social Psychology In the 90s*, California, Brooks/Cole publishing company.
- Eagly, A, H. Crowley, M (1986) Gender Differences in Helping Behavior, A Meta-Analytic Review of the Social Psychology literature, *Psychological Bulletin*, 100: 283-308.
- Eisenberg. N (1987) *Empathy, Sympathy and Altruism, empirical and conceptual links*, Cambridge, UK: Cambridge university press.
- Elwell, F (2002) The sociology of wright Mills, *Qualitative Sociology* 25 (3), pp 337-43.
- Gouldner, A, W (1960) The Norm of Reciprocity: A Preliminary Statement, *American Sociological Review*, 25: 161-178.
- Krebs, D (1975) Physical Attractiveness, Social Relations and Presonality Style, *Journal of personality and social psychology*, 31: 245-253.
- Latane, B. Darley, J,M (1970) *The Unresponsive Bystander, why doesn't he help?* Newyork, Appleton-century-crofts.
- Levine, R. Norenzayan, A. Philbrick, K (2001) Cultural Differences in the Helping of Strangers, *Journal of cross cultural Psychology*, 32, 543-560.
- Lippa, R (1994) *Introduction to Social Psychology*, California, Brooks/Cole Publishing Company.

- Maruyama, G.Fraser, S, C. Miller, N (1982) Personal Responsibility and Altruism in Children, *Journal of personality and social psychology*, 42, 659-664.
- Milgram. S (1970) The Experience of Living in Cities, *Science*, 167: 1461-1468.
- Moghaddam, F (1998) *Social Psychology, exploring universals across Culture*, NewYork, W.H. Freeman and Company.
- Myers, D,G (1990) *Social psychology*, Newyork, McGraw-Hill Publishing company.
- Piliavin, J,A. Piliavin, I, M. (1972) Effect of Blood on Reactions to a Victim, *Journal of Personality and Social Psychology*, 23 (3) 353-361.
- Piliavin, J, A. Charng, H. W (1990) Altruism: A Rreview of Recent Theory and Research, *Annual Review of Sociology*, 16: 25-65.
- Scott, N. Seglow, J (2007) *Altruism*, New york, Mc Graw-Hill.
- Simons, R, G (1991) Altruism and Sociology, *The sociological Quarterly*, 32, 1-22.
- Smith, T, W (2005) *Altruism and Empathy in America: Trends and Correlates* National Opinion Research Center/University of Chicago.
- Wiggins, J. Wiggins, B. Zanden, J,V (1994) *Social Psychology*, New york, Mc Graw-Hill Publishing company.

سیروس احمدی، استادیار گروه جامعه‌شناسی دانشگاه یاسوج است.

Sahmadi@mail.yu.ac.ir